

Første behandling af forslag til lov om ændringer i militær retsplejelov.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 2335; fremsættelsen findes i tidenden sp. 4044).

Første behandling af forslag til lov om talsmænd og klageadgang for menige af det militære personel.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 2591; fremsættelsen findes i tidenden sp. 4044).

Lovforslagene sættes til forhandling.

Victor Gram: Det var ikke udelukkende velvilje, der mødte ungdomskommissionen, da den for nogle år siden afgav betænkning om de værnepligtiges forhold. Der kom megen kritik til orde; man talte endog om ødelæggelse af disciplinen og benyttede sig af den ofte gentagne floskel om værnernes demokratisering. Det var, ligesom kritikerne havde vanskeligt ved at sætte sig ind i den tankegang, der var ungdomskommissionens udgangspunkt, nemlig en demokratisk psykologisk vurdering af den menneskelige faktor i vort forsvar og ønsket om positivt at tilpasse værnepligten til den danske demokratiske folkekarakter og derigennem øge værnernes effektivitet. Det er ungdomskommissionens fortjeneste, at den samlet og konkret har ydet et så værdifuldt og fordomsfrit bidrag til diskussionen om værnernes demokratisering. Det er den højtærede forsvarsministers fortjeneste, at der af krigs- og marineministeriet så hurtigt blev nedsat et sagkyndigt udvalg til en nøjere undersøgelse af ungdomskommissionens forslag, og at fremsættelsen af lovforslagene er fremskyndet, således som sket er, så at vi igen i praksis beskæftiger os med spørgsmålet om værnernes demokratisering.

Dette begreb er ingen floskel; det er en realitet. Begrebet kan måske nok være lidt vanskeligt at definere overfor dem, der mere eller mindre har mistet kontakten med det levende demokrati, eller de få, som måske aldrig har haft et virkelig livsnært forhold til demokrati, men de senere års opbygning af det danske forsvar indeholder lovmæssigt og administrativt væsentlige demokratiske indslag, som i praksis virker som en opfordring til en fortsættelse efter

samme linier, og fortsættelsen ligger altså i de foreliggende lovforslag.

Jeg vil tro, at ungdomskommissionen ved den overensstemmelse i hovedsynspunkter, som findes i ungdomskommissionens betænkning, betænkningen fra krigs- og marineministeriets udvalg af 30. september 1949, og de foreliggende lovforslag, har fået al den anerkendelse, den kunne ønske sig. Jeg er fuldt indforstået med de synspunkter, der er fremført, og har derfor ikke mange bemærkninger at gøre til forslagene om ændringer i den militære straffelov og den militære retsplejelov. For den militære straffelov drejer det sig væsentligst om ændringer i strafarter, af hvilke såvel streng som skærpet arrest ophæves, medens kvarterarrest og vagtarrest skærpes noget. Med denne omlægning af strafarter ophæves former for straf, som virker middelalderlige og afstumpede, og erstattes med strafarter, der er mere i overensstemmelse med moderne straffemetoder.

Ændringerne i den militære retsplejelov går væsentligst ud på en ajourføring med den borgerlige straffelov.

Derimod vil jeg gerne opholde mig lidt ved forslag til lov om talsmænd og klageadgang for menige af det militære personel. Formålet med denne lovfæstelse og udvidelse af en ordening, som hidtil har hvilet på et administrativt grundlag, må være at give de værnepligtige en stærkere følelse af retssikkerhed. Jeg tror, dette er både påkrævet og ønskeligt. Man kan ikke undgå at få en fornemmelse af, at en reform her længe har været nødvendig. En vis usikkerhed gør sig gældende med hensyn til de værnepligtiges retsstilling; det kan skyldes mange forhold, men det skyldes måske først og fremmest manglende klarhed i den gældende ordening. Det kan for det andet skyldes manglende kendskab til ordningens muligheder og en vis angst for eventuelle konsekvenser af at klage. Det kan for det tredje skyldes mangel på objektiv orientering, som det er påstået af det af krigs- og marineministeriet nedsatte udvalg. Det kan for det fjerde skyldes, at ordningen ikke udnyttes effektivt, og endelig for det femte, at der tilsyneladende mangler det helt rigtige tillidsfulde samarbejde mellem befalingsmænd og menige. En rettelse af disse forhold, som lovforslaget tager sigte på,

[Victor Gram.]

vil utvivlsomt løse adskillige af de problemer, som i dag er åbenbare.

Nogle vil måske finde forslaget bestemmelser for vidtgående, f. eks. når talsmændenes beføjelser ikke er begrænsede, men bl. a. kan omfatte kommandomæssige forhold, og når der gives adgang til en fri drøftelse af anliggenderne. Jeg nærer nu ingen bekymringer i så henseende, tværtimod tror jeg, at friere forhold på disse områder vil virke som lynafleder i mange situationer og være egnede til at formidle en bedre kontakt og større forståelse befalingsmænd og værnepligtige imellem. I denne forbindelse vil jeg stærkt understrege de linier i § 3, hvor det siges, at det bør tilstræbes at afholde regelmæssige møder mellem talsmændene og deres foresatte. Ved sådanne møder vil der være god anledning til at drøfte også almene spørgsmål af betydning for mandskabet. Jeg finder i det hele taget anledning til at sige, at dette problem først og sidst er en afspejling af tillids- og samarbejdsforholdene mellem befalingsmænd og menige. Det er vel rigtigt, at det store ansvar her lægges på befalingsmandskorpset, og det kan være et tungt ansvar, som nogle vil føle som en tung byrde, men der er nu engang ingen andre til at løse opgaven for dem, og jeg tror også, at det store flertal af befalingsmændene både kan og vil løse denne opgave.

Jeg finder det ligeledes vigtigt, at man ændrer principperne for afgivelse af klage. Det er nu aldrig rart at skulle fremføre klage til samme foresatte, som man ønsker at klage over, selv ikke efter de foreslåede nye bestemmelser i den militære straffelov, hvorefter forfølgelse af undergivne eller undertrykkelse af klager straffes som særlig forseelse. Den direkte adgang til at indanke en afgørelse for forsvarsministeriets klageudvalg finder jeg særdeles værdifuld.

Endelig skal jeg gøre nogle bemærkninger til de oplysninger, den højtærede forsvarsminister gav i sin skriftlige fremsættelse om nedsættelsen af et særligt udvalg og de opgaver, udvalget skulle beskæftige sig med; det drejer sig om påtalemyndighedens organisation og spørgsmålet om de værnepligtiges friheder. Jeg er ganske enig med den højtærede forsvarsminister i, at rettergangschefernes afvigende vurderinger af

mytterisagerne sidste forår førte til særdeles uheldige forskelligheder i afgørelserne. Noget lignende skulle helst undgås fremover, og jeg kan kun beklage — hvad jeg forstår den højtærede forsvarsminister også gør — at det ikke har været muligt at løse dette spørgsmål i forbindelse med de øvrige foreliggende.

Den samme beklagelse kunne fremføres med hensyn til løsning af spørgsmålet om de værnepligtiges friheder, men jeg skal gerne indrømme, at også dette spørgsmål har en særlig sammensat karakter. Det er imidlertid meget væsentligt, at også disse spørgsmål snarest finder en tidssvarende løsning; jeg skal udtale håbet om, at resultaterne af udvalgets arbejde snarest muligt vil kunne forelægges folketinget.

Jeg skal med disse bemærkninger på mit partis vegne anbefale lovforslagene til en hurtig og velvillig behandling.

Arnth Jensen: Effektiviteten af et forsvar er betinget af flere omstændigheder, og man vil vel i første række nævne udrustningen, første klasses materiel og våben, og den dygtighed, som såvel befalingsmænd som menige har erhvervet sig i at bruge den. Men en nok så god udrustning alene gør det nu ikke og heller ikke en nok så stor dygtighed; hvis et forsvars effektivitet skal stå sin prøve, må der samtidig i forsvarsmagten herske en stærk disciplin og et dybtgående tillidsforhold mand og mand imellem, i særdeleshed mellem dem, der har kommandoføringen, og dem, der skal udføre den. Vi ved jo allesammen, hvad det betyder, når man i det civile liv har lykke til under god ledelse og i tillid til denne ledelse at løfte i flok, og at dette ikke er mindre betydningsfuldt, når det gælder vort fædrelands forsvar, turde det være ufornuddent at pege på.

Når vi nu står overfor en revision af disse love — vi kan vel godt sige revision af den forældede militære retsordning og straffelovgivning — må vi derfor stadig have for øje, at man af al magt søger at finde lovregler, der stærkest muligt sikrer den værnepligtige ungdom mod overgreb, men som også i lige så høj grad giver muligheder for en velordnet og gennemført disciplin, hvilende først og fremmest på tillidsforholdet, men også — hvad jeg anser

[Arnth Jensen.]

for nødvendigt — på, at visse magtmidler kan tages i brug, hvis alt andet glipper. Alle mennesker er jo, som Luther siger det, ikke så gode, som de burde være, og det er heller ikke alle de unge, som indkaldes til soldatertjeneste.

De tre af forsvarsministeren her fremsatte lovforslag hviler, som det er oplyst af den foregående ærede taler, på en forudgående behandling dels i ungdomskommissionen, dels i en mere sagkyndig kommission nedsat af forsvarsministeren. For tingets medlemmer foreligger dels ungdomskommissionens betænkning, dels betænkningen udarbejdet af den forannævnte kommission om hele forholdet, og oplysninger findes ligeledes i bemærkningerne til lovforslaget, i ministerens fremsættelsestale og ikke mindst i de forslag, som er udarbejdet til kundgørelser for forsvaret. Enhver har derfor rig lejlighed til at komme til bunds i hele spørgsmålet, hvorfor jeg ikke skal gå i enkeltheder om forslagene — dem kommer vi jo til at drøfte i et kommende udvalg — men kun nævne visse hovedretningslinier.

Hovedsynspunktet ved udarbejdelsen — sådan har jeg i alt fald forstået det — er vist dette, at man har bestræbt sig for, at såvel den militære straffelov som den militære retsplejelov nu skal affattes sådan, at afvigelserne mellem disse og borgerlig straffe- og retsplejelov formindskes mest muligt, såvidt det nu engang er gør ligt. Dette markeres bl. a. derved, som det også er nævnt, at to af de gældende militære straffeformer, skærpet arrest og streng arrest, som ikke mere har sammenligningsformer i den borgerlige straffelov, nu forsvinder. Det markeres yderligere derved, at ændringerne til den militære retsplejelov næsten alle er begrundede med, at bestemmelserne bør være i overensstemmelse med borgerlig retsplejelov. Jeg hilser dette med glæde, for vel er og bør forsvarsmagten være en enhed indenfor det civile samfund, hvor andre regler må gælde, men samtidig må der af al magt stræbes hen imod, at den ungdom, hvem disse regler pålægges, ikke får følelsen af, at det, som man hidtil har betragtet som lov og ret, nu fuldstændigt skubbes til side. Det må være sådan, at hvis de på en eller anden måde kommer på den forkerte side, nuvel, så må de tage

følgerne, men de må ikke få indtryk af, at de fuldstændig er prisgivet; de må ligesom civile borgere have krav på og ret til at fremføre, hvad de har at sige til deres forsvar, og eventuelt få den hjælp dertil, som de finder nødvendig. Dette fremgår klart af lovforslaget, og selvom der endnu er vigtige forhold i den militære retsplejelov, som der ikke er skabt den fornødne klarhed over, og som derfor stadig er henvist til undersøgelse i et internt udvalg, så er der dog allerede nu foreslået ændringer, der, når de ophøjes til lov, må betegnes som betydningsfulde fremskridt.

Hertil kommer så den nyskabelse indenfor forsvaret, som lovforslaget om talsmænd og klageadgangen er. For det første forsvinder den bestemmelse, som ofte har givet anledning til utryghed, at når en menig vil fremføre klage over en foresat, skal der først ske henvendelse til den, der klages over, og dernæst skal klagen fremsættes for den nærmest foresatte chef. Under denne ordning har det ikke kunnet undgås, at den menige kunne nære frygt for, at klagen kunne efterfølges af nogle for ham ikke behagelige følger i det daglige arbejde. Nu bestemmes det, at sådan klage, skriftligt eller mundtligt, skal fremføres for den nærmeste foresatte chef, der har fuld straffe- og rettergangsmyndighed, hvilket i almindelighed vil sige regimentschefen.

Tillige er der adgang for den pågældende til, før klage fremsættes, at drøfte sagen med en tillidsmand eller den stedlige socialrådgiver og eventuelt gennem denne opnå den juridiske bistand, han måske mangler.

Som et bindeled mellem befalingsmænd og menige indføres tillige den ordning, at der ved hver militær enhed af de meniges midte og af de menige vælges to talsmænd, som enkeltvis eller i fællesskab overfor den nærmeste foresatte chef kan fremføre andragender eller besværginger. Det er en forudsætning fra begge sider, at man gennem forhandlingsmøder benytter dette bindeled til at skabe det bedst mulige samhörighedsforhold. Det er min faste overbevisning, at vil man fra begge sider forstå, at der her er givet en udstrakt hånd, vil denne ordning netop kunne skabe den tillid mellem befalingsmænd og menige, som er af uvurderlig betydning for hele forsvarets stabilitet og effektivitet. I de to første

[Arnth Jensen.]

måneder af uddannelses-tiden udpeges talsmændene af chefen, men efter den tid vælges de frit mellem hele mandskabet ved hemmelig skriftlig afstemning.

Der har været røster fremme — og vist også forslag — om, at mandskabet skulle udpege nogle flere, f. eks. fire, hvoraf chefen så skulle vælge de to, som han mente var bedst egnede. Jeg tror, den højtærede minister har ret i, at denne fremgangsmåde ville være forkert. For det første vil de udpegede talsmænd aldrig få den samme følelse af selvstændighed, som når de er valgt, og for det andet vil chefen ved udpegningen let komme til at forskertse det tillidsforhold, som hele ordningen forudsætter. Derimod finder jeg det rigtigt, at den, der gennem sin opførelse har pådraget sig straf på mere end 10 dages vagtarrest, ikke længere kan være værdig til at være talsmand, ligesom det også er rigtigt, at der åbnes adgang til at komme af med en talsmand. Man kan tage fejl ved et valg, men kassation af en mand bør ikke ske, fordi der er enkelte, som er utilfredse med ham. Derfor finder jeg det rigtigt, som foreslået, at for at en talsmand skal kunne afsættes, skal over halvdelen stemme for det, skriftligt og hemmeligt.

Til yderligere sikring for mandskabet og dets talsmænd foreslås det, at der oprettes et „forsvarsministerens klageudvalg“, bestående af en civil som formand, en auditør og en tjenstgørende militærperson af det pågældende korps. Finder talsmændene, at en af dem rejst sag ikke er tilfredsstillende afgjort af den nærmeste foresatte chef, kan man forlange foretræde for denne eller skriftligt indanke sagen for klageudvalget, der da skal behandle den og enten afgøre den eller gøre indstilling til forsvarsministeren, som da træffer afgørelsen.

Hvorvidt dette udvalg er nødvendigt, hvorvidt man måske kunne gå direkte til forsvarsministeren, skal jeg ikke udtale mig om, men det er muligt, at det spørgsmål kan drøftes nærmere i det kommende udvalg.

Jeg har nu nævnt en række rettigheder, som foreslås givet de menige. Men hvordan med befalingsmændenes stilling? Som jeg nævnte i begyndelsen af min tale, er disciplin i et forsvar uundværlig, og der må også

findes visse magtmidler til brug mod den, som ikke frivilligt vil forstå dette. Jeg omtalte, at de to strafformer: skærpet arrest og streng arrest, afskaffes, men det er ikke sådan at forstå, at der ikke er sat noget andet i stedet. I forslag til lov om ændringer i militær straffelov vil man i ændringen til § 16 kunne se, at der er andre straffe, som kan bruges. Der nævnes således: irettesættelse, kvarterarrest, vagtarrest og fængsel samt, i krigstid, livsstraf. Kvarterarresten og vagtarresten er udvidet fra maksimum 30 dage til 60 dage, og disse straffe kan pålægges uden dom — altså som arbitrær straf. Vagtarresten er tillige skærpet, således at det efter ordre kan pålægges den straffede at udføre passende arbejde, medens han ikke selv har krav på beskæftigelse. Læsning er ikke ubetinget tilladt, og adgang til ekstraforplejning eksisterer ikke.

Endelig finder jeg det af meget stor betydning, at det i ændringen til § 17 nu fastslås, at irettesættelse kan optages i dagsbefalingen eller opløses ved appel eller mønstring. Derved giver man irettesættelsesstraffen en sådan form, at man tør håbe, den vil vise sig så virksom, at den end også meget tit kan træde i stedet for kortere arreststraffe.

Hvad angår klager over foresatte, er det nødvendigt, at der gives visse regler, som hindrer, at grundløse og uberettigede klager bliver almindelige. Derfor hedder det i ændringen til § 54, at den, som for højere foresat fremfører en bevidst grundløs klage over en foresat, straffes med arrest eller med fængsel i indtil 4 måneder.

Også ændringen til § 53 betyder et værn for befalingsmændene, idet det deri hedder, at den, som ytrer utilfredshed med en foresats adfærd på en sådan måde, at han burde indse, at derved en for mandstugten farlig misfornøjelse kunne udbredes, straffes med arrest eller med fængsel i indtil 4 måneder.

Som sagt, om lovforslagets enkelte paragraffer skal jeg ikke udtale mig her ved forslaget første behandling; dem må vi drøfte i det kommende udvalg. Jeg vil gerne slutte med at sige, at jeg finder, at det her foreliggende forslag er et godt grundlag, og jeg kan på mit partis vegne tilsige den højtærede forsvarsminister en velvillig og hurtig, men alligevel grundig behandling af lovforslaget.

Thestrup: Jeg skal med den højtærede formands tilladelse nøjes med her at tale om ændringerne i den militære straffelov og den militære retsplejelov, medens min partifælle, det ærede medlem hr. Carsten Raft, vil tale om forslaget vedrørende talsmænd og klageadgang for menige af det militære personel.

De to foreliggende lovforslag om ændringer i den militære straffelov og den militære retsplejelov bygger jo på et omfattende og grundigt arbejde i et sagkyndigt udvalg. En del af de foreslåede ændringer er af teknisk art, tildels foranlediget af ændringer i andre love. En række af bestemmelserne indeholder ikke ændringer af mere principiel karakter; de egner sig derfor bedst til behandling i det udvalg, som jeg håber bliver nedsat.

Men der er nogle af ændringerne, som er af mere principiel karakter. Jeg er enig med den højtærede forsvarsminister i, at af disse er de vigtigste ændringerne til kapitel 4 i den militære straffelov, om straffene. Der har naturligvis gennem de militære strafferegler i tidens løb gået den samme tendens til humanisering af straffen, som vi kender fra de borgerlige strafferegler, og som vi alle er tilhængere af. Men ligesom man ved de borgerlige strafferegler hele tiden må have for øje, at straffens formål er forbyrdens bekæmpelse, og at man derfor ikke bør gå videre, end dette formål gør det forsvarligt, således må man, når det drejer sig om den militære straffelov, have for øje, at her er det disciplinens opretholdelse, der er det første formål, og at man ikke må gå videre, end hensynet hertil gør det forsvarligt. Jeg mener imidlertid, at de foreslåede straffe i fredstid: irettesættelse, kvarterarrest, vagtarrest og fængsel og i ganske enkelte tilfælde bøde, er tilstrækkelige til disciplinens opretholdelse i fredstid. Jeg tror, det er rigtigt, som der står i betænkningen — jeg tillader mig at citere —:

„at det i højere grad er selve frihedsberøvelsen end strafartens betegnelse eller nærmere indhold, der ved de nu kendte frihedsstraffe er det afgørende for afsonere“.

Altså, at det, det først og fremmest drejer sig om for soldaten, er, hvor længe han skal sidde, hvor længe varer straffen. Jeg har selv som dommer i en garnisonsby nogle

gange være ude for, at soldater bad om at få skærpet arrest eller endog streng arrest i stedet for vagtarrest, fordi det så hurtigere blev overstået. Efter min opfattelse vil den nye form for vagtarrest med arbejdspligt, hvor læsning kun er tilladt i begrænset omfang, blive en passende afløsning af de tidligere strenge frihedsstraffe, navnlig da hvis den, som foreslået i kommissionsbetænkningen, bliver forbundet med delvis lønafkortning. Jeg synes, ligesom det udtrykkes i betænkningen, at det er urimeligt, der skal betales fuld løn til personer, som ved egen skyld forsømmer deres arbejde. En regel af denne art er jo i brug i Sverige, og her virker den, såvidt jeg har forstået, helt godt.

Udvidelsen af kvarter- og vagtarrest fra 30 til 60 dage er jo en naturlig følge af de strengere formers afskaffelse.

Det næste mere principielle spørgsmål er spørgsmålet om, i hvilket omfang betingede domme kan anvendes, den militære straffelovs kapitel 5. Her er reglen jo den, at betinget dom efter den militære straffelov kun kan gives, når betingelsen kan opfyldes inden hjemsendelsen, og denne regel er undtagelsesfri. Hvor en ret alvorlig forseelse begås af en ellers god soldat i slutningen af tjenestetiden, bevirker det, at det er nødvendigt at straffe den pågældende med en ubetinget frihedsstraf, medens man, hvis den var begået i tjenestetidens begyndelse, ville have anvendt en betinget dom. Jeg er enig i de betragtninger, der anføres af mindretallet i kommissionsbetænkningen — jeg tillader mig at citere — at

„den betydning og vægt, der efter de herskende forhold må tillægges opfyldelsen af de militære pligter“ . . . må gøre . . . „at en tilsidesættelse af disse principielt ikke er af mindre alvorlig karakter end en borgerlig forseelse, hvorfor det ikke kan forekomme betænkeligt, om straf for en militær forseelse som hovedregel . . . får virkning efter hjemsendelsen, hvis prøvetiden ikke forinden er udløbet“.

§ 27, således som den nu er foreslået ændret, med den udvidede adgang til at give bødestraf, vil hjælpe en del derpå, men jeg synes egentlig, at mindretallets opfattelse af dette forhold er den rigtige.

Jeg kan ganske tilslutte mig de bemærknin-

[Thestrup.]

ger, som den sidste ærede taler, det ærede medlem hr. Arnth Jensen, fremsatte om irettesættelse. Også jeg vil håbe, at irettesættelse vil blive brugt i højere grad, end det hidtil har været tilfældet. Det forekommer mig at være en god straf for mindre forseelser.

I ændringerne til § 54, 58 og 58 a findes der noget ændrede regler for grundløse klager over foresatte og for foresattes forhold i anledning af klager. Jeg vil tro, at vi fra alle sider er enige om de foreslåede ændringer. Ændringen af § 54 er kun foretaget for at tydeliggøre, hvad der allerede nu er gældende: at det kun er den bevidst grundløse klage, der straffes. Det er også rimeligt, at der findes et udtrykkeligt straffebud for at anvende de foreskrevne disciplinarmidler i tilfælde, hvor der ikke er hjemmel dertil, og at det betragtes som en skærpende omstændighed, at ulige behandling har fundet sted i anledning af fremsat klage, og at det straffes at give en efterstående urigtig oplysning om de gældende strafferegler.

Af de foreslåede ændringer i den militære retsplejelov er jo ikke mange af principiel karakter. De foreslåede ændringer i § 8 og indføjelsen af §§ 16 a og 16 c, der ved indskrænkninger i reglen om offentlighed tilsigter at sikre, at der tages tilbørligt hensyn til krigsforetagenders eller afdelingers sikkerhed eller militære foranstaltningers hemmeligholdelse, finder jeg nødvendige og rigtige.

Bestemmelserne i §§ 21, 23 og 24 om, at forsvarer ikke skal beskikkes i stort videre omfang i militære straffesager end i civile sager, er rimelige og vil utvivlsomt først og fremmest af den værnepligtige blive følt som en lettelse.

Disciplinen i hæren har jo i de sidste år været genstand for megen omtale også i udlandet på grund af de begivenheder, der fandt sted ved gennemførelsen af den 18 måneders tjenestetid. Når man heraf har villet drage den slutning, at det ikke skulle

være muligt her i landet at få god disciplin i hæren, eller at god disciplin kun kan oprettes ved hårde straffebestemmelser, så tror jeg, man er på vildspor.

En befolkning som vor kan ikke tvinges ved trusel om straf eller ved magt til at gå ind for en opgave. Derimod viser vor historie, at vor befolkning gang på gang har løst svære opgaver, også svære militære opgaver, når man har kunnet få den til at gå ind derfor. I dag er der i den danske befolknings langt overvejende del en vilje til at skabe et godt forsvar, og langt den overvejende del af de unge, der møder til tjeneste, møder med vilje til at gøre deres bedste. Når der alligevel har været grund til kritik over disciplinen, tror jeg, det skyldes, at hæren i de sidste år har været inde i en vældig omdannelse. Vi har så at sige af intet skullet skabe en hær, der var større, end vi nogensinde tidligere har haft den. Dette har givet en overgangstid med ustandselige ændringer og omflytninger og med en stor mangel på prøvede og erfarne befalingsmænd, navnlig i de lavere grader. Jeg vil tro, at dette har gjort, at den værnepligtige netop i denne overgangstid har fået det indtryk, at hæren ikke militært set var effektiv, og at det følgelig ikke var nogen rigtig nytte til, at han anvendte så lang tid på tjeneste i den. Jeg vil tro, at det er dette mere end noget andet, der førte til den misfornøjelse og surhed, der var baggrunden for de brud på disciplinen, der fandt sted.

Derfor er det også min opfattelse, at det vigtigste for at få en god disciplin indenfor hæren er, at befolkningen og den værnepligtige er overbevist om, at hæren rent militært set er effektiv, og at den i givet fald er i stand til at kæmpe og til at kæmpe godt. Så bliver der nemlig mening i at tjene i den for den værnepligtige, og så ser han et formål med at ofre så lang tid på militær uddannelse.

Hermed kan jeg tilsige mit partis villige medvirken til behandlingen af de foreliggende lovforslag.

Carsten Raft: Det drejer sig i virkeligheden ved forslag til lov om talsmænd og klageadgang for menige af det militære personel for halvdelen af bestemmelse om lovfastelse af en ordning, som blev indført i det ærede medlem hr. Ole Bjørn Krafts tid som forsvarsminister. Jeg tror, man må sige, at ikke alene skete det dengang i overensstemmelse med ånden og indstillingen i de dage, men at det også har vist sig, at i praksis har denne ordning holdt trods den skepsis, der kom til orde fra mange sider. Den har holdt så godt, at det vil falde naturligt at lovfæste den. Jeg ved godt, at der er en del gammeldags indstillede, der har svært ved at tage dette apparat med møderne med mandskabet og valgene indenfor mandskabet, men vi må nu huske på, at for det første lever vi i en tid, da det menneskepersonel, der går gennem forsvarrets rammer, har en helt anden indstilling, end man havde i gamle dage. Endelig må vi aldrig glemme, at der er forskel på forholdene dengang, da der var tale om 5½ måneders soldater, og nu, da de er 18 måneders soldater. Der trænges til en ganske anden ordning i det daglige samkvem og det daglige liv efter bestemte regler, når opholdet er så langt indenfor forsvarrets rammer.

Min erfaring med hensyn til talsmandsordningen er, at den er blevet modtaget og praktiseret med tillid af begge parter indenfor forsaret. Jeg kan sige, at under de tallose samtaler, jeg har haft med befalingsmænd, er det praktisk talt aldrig ved de mange beklagelser, man meget naturligt kan have, talsmandsordningen, man er kommet ind på. Den fungerer stilfærdigt og roligt. Og når jeg har spurgt specielt om denne sag, har jeg fået den opfattelse, at man synes, det går, som det skal, og at lovfæstelse er naturlig. Mine samtaler med mange talsmænd, og hvad de forskellige nu kaldes, har også givet det samme indtryk. Der er ikke nogen vælgermødementalitet over denne ordning. Det er som regel ældre, modne, lidt mere stilfærdige og, såvidt muligt i den alder, myndige folk, der bruges til det; meget ofte — ikke fordi det er vanskeligt at finde nogle nye, men fordi de, man har fundet, er de rette — er det de talsmænd, der blev fundet af

kompagnichefen i første omgang, der fortsætter. Det er ofte lærere, jurister eller folk, som mandskabet på en eller anden måde mener har særlige forudsætninger for at behandle disse ting. Jeg har som sagt aldrig mødt noget som helst i retning af, at der skulle være kommet en forkert ånd i retning af politisering el. lign. ind i talsmandsordningen. Jeg kan ikke benægte, at noget sådant forekommer, men hvor jeg har kendskab til ordningen, synes jeg, at samarbejdet mellem kompagnichefen og talsmændene er foregået på en stilfærdig, intim og fornuftig måde, der gør det naturligt at medvirke til nu at træffe foranstaltninger til at lovfæste denne ordning, og jeg kan tilsige mit partis tilslutning til dette.

Jeg har kun en enkelt lille bemærkning om et forhold, jeg nok tror man skal se på. Det er fuldkommen rigtigt efter min opfattelse, at soldater, der straffes efter reglerne i den militære straffelov, ikke kan være talsmænd længere, men hvis det går sådan — som jeg forresten ikke håber det vil — at man til en vis grad vil anvende aftjeningen af værnepligten som et resocialiseringsapparat for tidligere straffede personer, er det et spørgsmål, om sådanne personer kan anvendes som talsmænd. Jeg håber, at vi får klaret det spørgsmål. Jeg tror som sagt, at det er en dårlig idé, man har fået; det vil hverken tjene forsvaret eller de pågældende selv. Der er altså et problem her, hvis værnepligtsordningen bliver ændret på dette punkt.

Med hensyn til klageordningen kan vi også i princippet tiltræde lovforslagets regler herom. Der er en del ting at se nærmere på, som kan være vanskelige at behandle fra en talerstol, for vi må være klar over, at der er visse forhold vedrørende demokratiseringen af militæret og disciplinen indenfor militæret, som ikke skal lægges blot til offentlig diskussion; men enkelte spørgsmål er der grund til at henlede opmærksomheden på, måske kan de undersøges i udvalget i samråd med ministeren.

At der ikke længere skal gives meddelelse til den, der klages over, tror jeg er en fornuftig bestemmelse. For en ung løjtnant i den situation kunne det være helt urimeligt, at han aldrig rigtig vidste, hvad han skulle sige, om han blot skulle svare: nå, er det

[Carsten Raft.]

sådan, man skal gøre? Tit forsøgte han at forklare sig eller gav sig til at skælde ud igen, og det gjorde ikke sagen bedre. Jeg tror, den teoretisk velmotiverede institution, man her har fundet frem til, er rigtig.

Jeg er imidlertid ikke helt sikker på, at rettergangschefen er den rigtige klagemyndighed, jeg tror, han er lidt for fjernt fra de pågældende; han befinder sig f. eks. ofte i en helt anden garnison, og allerede det giver en vanskelighed. Han kender ikke rigtig baggrunden for klagen. Jeg tror heller ikke, det skal være en mand, der, om jeg så må sige, er bundet af de pågældende forhold, men han skulle alligevel gerne kende lidt til det hele. Kompagniet har altid været som en familie, men nutildags, da man har 18 måneders tjenestetid, da øvelserne indenfor bataillon er meget mere omfattende end tidligere, er bataillon faktisk blevet uddannelsesenheden, og der er et samarbejde mellem bataillon og kompagni som aldrig før. Jeg er nok så tilbøjelig til at tro, at bataillonschefen er den rette klagemyndighed, og jeg beder om, at man vil overveje dette. At den pågældende klager skal helt til sin regimentschef, kan gøre klageretten en lille smule illusorisk. Vi har gjort den erfaring fra tilsvarende andre love, at når myndigheden ligger for „højt“, er der en vis skyhed for at klage, at appellere, eller hvad det nu drejer sig om, og jeg tror, at en menig med større tryghed går til sin bataillonschef, som han kender fra øvelserne, fremfor at gå til regimentschefen, der eventuelt befinder sig i en anden garnison. Jeg tror, det vil hemme det, der er meningen med dette lovforslag. Alt dette er imidlertid ting, som vi kan drøfte nærmere, ligesom vi må undersøge, om forhold vedrørende kommandoen skal indtages; jeg ved, dette vækker en lille smule bekymring blandt visse befalingsmænd. Jeg er tilbøjelig til at tro, det er, som ministeren siger, og at det praktisk taget ikke er til at skille ad, så at man må tage den bestemmelse, forslaget indeholder; men det er dog en undersøgelse værd.

Der er en bestemmelse, som i sit princip og sin motivering er rigtig, men som jeg også mener i praksis kan være noget vanskelig, og det er bestemmelsen om, at tals-

manden, der skal kunne hjælpe klageren, skal have ret til at nægte denne medhjælp. Jeg er bange for, at han derved får en myndighed og et ansvar, som er altfor stort for denne unge menige, som er talsmand, for det er, ligesom han ved sin afgørelse af, om han vil hjælpe eller ej, allerede afgør, om klagen er begrundet eller ikke. Jeg ved ikke, om man kan indføre visse regler om, at talsmanden formelt altid skal hjælpe og bistå den, der klager, og at hans virksomhed, når den udøves fornuftigt og ansvarligt, ikke skal føre ham ind under de militære straffelovsregler. Jeg er en lille smule bange for, at det skal blive sådan, at afgørelsen af, om klagen er noget værd, allerede træffes af talsmanden; hvis det bliver sådan, er det i hvert tilfælde forkert.

Klageudvalget betragter jeg som en god institution, det er vel sammensat, og jeg tror også, det i en bevæget situation, hvor der presses på ministeren for en hurtig afgørelse, kan være et fornuftigt overvejelsesintermedium, således at det politiske eller agitatoriske pres, der eventuelt kunne komme på en minister i en vanskelig situation, i nogen grad kan afspændes, medens klageudvalget ser på den pågældende klage.

Alle disse betragtninger er ikke en egentlig kritik; jeg har blot fremhævet ting, som jeg synes man skal drøfte. Jeg har i og for sig ikke noget imod de bestemmelser; lovforslaget indeholder, men jeg kunne tænke mig, at der var visse vanskeligheder, når disse bestemmelser skal anvendes i praksis, som det var værd at undersøge forinden. Forleden dag var det udvalg, der er nedsat i anledning af lovforslaget om arbejds tekniske ungdomsskoler, ude for at se på en ungdomsskole, for at komme lidt ind i milieuet, se på forholdene og blive klar over, hvad det hele drejer sig om. Det har vi gjort, hver gang den lov har været til revision, og det har jeg fundet naturligt. Jeg ville også anse det for naturligt, om det udvalg, der bliver nedsat angående dette lovforslag, fik anledning til at se på et par tjenestesteder, tale med nogle talsmænd og befalingsmænd, drøfte tingene og komme lidt ind i milieuet, som er et helt andet, end dengang de fleste af de ærede medlemmer var soldater, for det har ganske skiftet karakter med de 18 måneders tjenestetid.

[Carsten Raft.]

Jeg tror, dette ville være en rigtig og fornuftig foranstaltning, og jeg tror, det ville afbøde lidt af den kritik, som jeg mener med rette fremsættes bl. a. fra det tjenstgørende mandskabs side. Man hævder her, at der er for lidt forståelse i folketinget af det arbejde, der gøres indenfor forsvaret. Forsvaret er dog den største økonomiske opgave, den danske stat har i øjeblikket, og der ligger 30 000—40 000 mennesker inde nu efter de gældende bestemmelser. Jeg synes i og for sig, at aviserne gør, hvad de kan for at orientere offentligheden, men jeg tror, det ikke ville være ufornuftigt, om der også, uden at der på nogen måde skete nogen indblanding i den myndighed, som alene må tilfalde forsvarsministeren, var føling med folketinget, der skal lovgive på et for så mange mennesker afgørende område, som det her drejer sig om.

Med disse bemærkninger kan jeg tilsige mit partis velvillige medvirken til gennemførelsen af lovforslaget om talsmænd og klageadgang for menige af det militære personale.

Skytte: Militæret er i mange henseender en stat i staten og udgør i dag beklageligvis en større del af befolkningen end før. Der gælder og må på visse områder gælde særlige love for det indkaldte mandskab, selv om vi må ønske — det vil jeg i hvert fald meget stærkt gå ind for — at der, hvor det er muligt, principielt gælder de samme love og bestemmelser i hæren som i det civile liv. Det kan ikke lade sig gøre på alle områder, og det er derfor af stor betydning, at alle love, der specielt drejer sig om militæret, formes på en sådan måde, at der dér er den samme retssikkerhed som i det øvrige samfund. De mere end 40 000, der i dag gør tjeneste i forsvaret, har krav herpå, og det må derfor hilses med tilfredshed, at der nu ligger forslag fremme om modernisering af den militære straffelov og den militære retspleje og om lovfæstelse af talsmandsordningen.

Ændringerne til den militære retsplejelov er i alt væsentligt enten en følge af ændringer i den borgerlige retsplejelov eller forårsaget af ændringerne i den militære straffelov eller af rent teknisk art. Det er naturligt, at der hersker de samme principper i den

militære som i den borgerlige lov, og jeg har derfor ingen indvendinger mod dette lovforslag. Om der er grund til at ændre enkeltheder, kan der ses nærmere på i udvalget.

Talsmandsordningens lovfæstelse ser vi med glæde. Jeg er ikke helt sikker på, at det i alle tilfælde vil stille sig så glimrende, som den sidste ærede ordfører gav udtryk for, men vi betragter det som et fremskridt, også når det nu bestemmes — jeg forstår, at det er meningen — at talsmændene helst skal nyde tillid både hos deres kammerater og deres overordnede. Hvis det lykkes at få sådanne talsmænd, vil de forhåbentlig blive modtaget vel, selv når de fremfører klager og besværinger på egne eller andres vegne.

Jeg kan også tilslutte mig nedsættelsen af et særligt ministerielt udvalg, for hvilket afviste klager kan indankes. Det er dog for mig et spørgsmål, om den foreslåede sammensætning er den rette. Måske burde dette udvalg have en større civil islæt. Det ville nok give de klagende følelsen af større upartiskhed, selvom jeg erkender det både praktiske og rimelige i, at der i udvalget er repræsentanter for de militære afdelinger.

Ændringerne til den militære straffelov er alle af mildnende art. Skærpet og streng arrest falder bort. Der skal ikke længere være noget, der hedder arrest på vand og brød. Jeg ved ikke, om denne straf har været praktiseret i større udstrækning, men muligheden har været der. At der så heller ikke efter forslaget skal kræses for dem, der af egen skyld straffes, er der ikke noget at sige til. Vagtarrest og kvarterarrest kan efter forslaget idømmes i indtil 60 dage for alle, og det kan pålægges uden dom. Dog skal rettergangschefen forhandle med auditøren, når straffen er over 30 dage. Jeg går ud fra, at der kun rent undtagelsesvis pålægges strengere straf end vagtarrest i 30 dage. Ellers kunne der måske være grund til at se nærmere på denne bestemmelse. Straf på indtil 60 dages frihedsberøvelse uden dom er en så alvorlig sag, at jeg ikke uden videre kan godtage et sådant forslag.

Der er i lovforslaget en bestemmelse om, at en mand, som afsoner vagtarrest, har pligt, men ikke ret til arbejde. Jeg går ud fra, at der skal meget tungtvejende grunde til at nægte en mand arbejde. Jeg kunne

[Skytte.]

forøvrigt tænke mig at spørge, om ministeren her vil følge kommissionens forslag om retten til læsning. Der gives jo, som allerede nævnt her, indenfor et begrænset område ret til læsning, til opbyggelig og oplysende læsning. Der nævnes i kommissionsbetænkningen som eksempel på, hvad der må læses, det nye testamente og rent faglig og oplysende litteratur, men ikke specielt underholdende litteratur. Nu kan dette måske være såre velbegrunderet. Det betyder nok, at i hvert fald en forfatter som Morten Korch forbydes ved sådanne lejligheder. Da det betragtes som en straf, vil det sikkert fryde den fortræffelige fynske forfatter.

Disciplinære straffe er og skal vel stadig være en vigtig del af militærets midler til at opretholde disciplinen. Af dem er adgangen til at give irettesættelser — deri er jeg fuldkommen enig — en af de bedste, jeg kan vel også sige en af de mildeste. Det er den mildeste form for straf, især når den praktiseres, som den skal, og som jeg går ud fra den bliver, netop som det er forudsat i den militære retsplejelovs § 44, som ikke foreslås ændret. Her står:

„Tilrettevisninger, der ikke må udarte til skældsord eller andre upassende eller krænkende udtalelser, kan gives under fire øjne eller i overværelse af andre militære.“

Jeg tror ikke, at nogen rekrut vil finde det urimeligt at blive irettesat på den måde. Tværtimod tror jeg, at enhver soldat i sit inderste vil glæde sig over den gode tone, der dels lyser ud af bestemmelsen i § 44, dels finder genklang hos den, der foretager irettesættelsen.

Egentlig havde jeg ved denne lejlighed tænkt på at sige noget om tonen i hæren, men når den er sådan, som jeg har skildret det, er der næppe nogen særlig grund til det. Det er der måske allermindst, da reformer på disse områder forlængst er gennemført. Jeg vil tillade mig at erindre om, at Klaus Berntsen, som da var forsvarsminister, i en kundgørelse af 7. december 1910 afskaffede alt, hvad der hed banden og sværgeren i hæren. Jeg vil gerne med den højtærede formands tilladelse citere af denne kundgørelse. Den sagde bl. a. følgende:

„Befalingsmændene skal ikke alene tilfredsstille de rent militære krav, som tjenesten stiller til dem; de bør i alle henseender foregå deres undergivne med et godt eksempel, og hertil hører bl. a., at de, hver indenfor sit område, medvirker til at forhindre udslag af råhed eller mangel på mådehold i handling og tale, derunder enhver benyttelse af eder eller banden overfor mandskabet. Der bør våges over, at ingen anvender krænkende tiltale, hverken ved ligefremme skældsord eller ved sammenligninger. I tiltale skal benyttes udtrykket „De“.“

Jeg synes, der er grund til at glæde sig over, at Danmark på dette område øjensynligt er foregangsland og allerede for 44 år siden gennemførte en sådan reform.

Det virker betryggende, at der nu indføres streng straf for uberettiget anvendelse af disciplinarmidler og for uligelig behandling. Jeg kan godt tiltræde, at det ved uligelig behandling er en skærpende omstændighed, hvis den finder sted i anledning af en klage.

Iøvrigt skal jeg ikke gå nærmere i enkelt-heder, men tilsige mit partis velvillige behandling af alle tre lovforslag, vor medvirken til at nå det bedst mulige resultat.

Jeg må måske dog nævne en lille ting, som jeg har beskæftiget mig med ved gennemgangen af forslaget til straffelov. I en del af paragrafferne foreslås betegnelserne „overmand“ og „undermand“ ændret til henholdsvis „foranstående“ og „efterstående“. I bemærkningerne hedder det, at det er af sproglige grunde. Nu er det jo muligt, at en civilist som jeg ikke så let kan indleve mig i den militære sprogbrug. Jeg kan udmærket se, at det kan lyde lidt voldsomt, hvis en underkorporal skal betegnes som en menigs „overmand“, men ærlig talt, for mig lyder det lige så tosset, hvis man skal sige, at en menig er en underkorporals „efterstående“. Men det er altså en indvending af rent sproglig art.

Fuglsang: Da mit partis ordfører ikke kan være tilstede, vil jeg gerne på hans vegne fremsætte nogle bemærkninger om disse lovforslag. Jeg vil straks sige, at sammenlignet med de bestående regler betegner de her fremsatte forslag om ændringer i

[Fuglsang.]

den militære straffelov og i den militære retsplejelov samt i lovforslaget om talsmænd og klageadgang for menige et fremskridt. Men samtidig finder jeg adskillige betydelige mangler, som jeg håber i hvert fald i nogen grad vil blive rettet i det udvalg, som vi venter der bliver nedsat.

Det er selvfølgelig et betydeligt fremskridt, at man nu afskaffer de direkte sundhedsfarlige strafformer som skærpet arrest og streng arrest. Er det forøvrigt ikke en typisk bekræftelse af den almindelige mening om militæret som en udpræget reaktionær faktor, at vi ikke på dette område forlængst har fulgt lande som Norge og Sverige? Tilbage af disse cellestraffe bliver så vagtarresten og desuden kvarterarresten, og af disse foretages der en skærpelse — især af vagtarresten sammenlignet med, hvad den hidtil har været, hvor den jo stort set dækkede den borgerlige retsplejes hæfte. Jeg vil gerne stille det spørgsmål, om det måske ikke var rimeligt, at man sammen med den nye skærpede form for vagtarrest også bevarede den hidtidige form, altså den, som svarer til hæfte, med den hidtidige adgang til at kræve arbejde og adgang til læsning.

Medens jeg taler om strafformerne, vil jeg også gerne sige, at det er med nogen betænkelighed, jeg ser, at man i betænkningen anbefaler udvidet brug af disciplinarstraf. Jeg for mit vedkommende vil foretrække de flest mulige retslige afgørelser, fordi de trods alt giver en vis betryggelse, og fordi jeg åbent erkender, at jeg ikke har altfor stor tillid til f. eks. en Pejtersens dømmeevne og retfærdighedssans.

Medens jeg er ved førnævnte Pejtersen, eller rettere Pejtersentypen, er der en anden bestemmelse, som gør mig betænkelig, nemlig de regler, som gives for nedsættelse eller ophævelse af straf. Ungdomskommissionen foreslog udvidet adgang til nedsættelse og ophævelse af straf, f. eks. når overmand ved udvist ukorrekt eller udæskende forhold har været medvirkende til de strafbare handlinger. Jeg synes netop, at Pejtersensagen stærkt har bekræftet betimeligheden af at følge ungdomskommissionsbetænkningen her. Netop her mødte man jo ude i befolkningen en næsten enstemmig protest mod de domme, der var faldet, og man

kan jo også sige, at regeringen dengang tog konsekvenserne heraf, idet den benådede de dømte. På den baggrund er der vel grund til at spørge: Hvorfor tager man ikke de fulde konsekvenser nu og følger ungdomskommissionens betænkning og dens forslag om at udvide adgangen til at nedsætte eller altså i visse tilfælde at ophæve straf?

Vedrørende spørgsmålet om sagsomkostningerne vil jeg for klarheds skyld stille et direkte spørgsmål. I betænkningen siger udvalget, at det er betænkeligt ved at følge ungdomskommissionens forslag om at give fri proces, idet man siger, at dette kan betyde misbrug af rettens tid, og man tilføjer, at forøvrigt finder der ikke mange frifindelser sted, og det er så sandt, som det er skrevet. Men når man efter dette læser den tilføjelse, der er foreslået til den militære retsplejelovs § 40, kan jeg ikke se andet, end at netop denne tilføjelse giver generel adgang til fri proces, hvad jeg forøvrigt finder rigtigt, men jeg spørger altså: Er min opfattelse i den henseende rigtig?

Bortset fra disse specielle ting vil jeg gerne have lov til at fremsætte nogle principielle bemærkninger. Det, som jeg synes man bør tilstræbe, er, at den militære retspleje, hvor ikke ganske særlige absolut militære forhold gør andet påkrævet, såvidt muligt skal følge den borgerlige retspleje, d. v. s. man bør tilstræbe, at vore unge, som er tvunget til at trække i soldatertrøjen, retsligt set ligestilles med andre borgere. Dette er dog ikke tilfældet, har ikke været det før og bliver det heller ikke med de ændringer, der foreslås her. F. eks. giver man i den militære straffelov den, der skal straffes, en frist på 2 gange 24 timer til at udtale sig om, hvorvidt han ønsker dom i en sag, hvor han er tiltalt, medens den borgerlige straffelov på samme område giver en tidsfrist på 7—14 dage. Ungdomskommissionen har, hvad jeg finder rigtigt, ønsket dette ændret, uden at udvalget har villet tage hensyn til det. På samme måde forholder det sig f. eks. med hensyn til anke, som slet ikke er med i ændringerne, her har soldater en 7 dages frist, medens civile har 14 dage. Jeg finder det som sagt naturligt, om man her følger ungdomskommissionens forslag. Det kan f. eks. tænkes, at en dom falder om lørdagen, og i så tilfælde er den unge mands

[Fuglsang.]

muligheder for at rådføre sig med sin sagfører jo ikke særlig store, ganske specielt hvis soldaten, hvad der udmærket kan forekomme, ligger f. eks. i Vordingborg, medens hans pårørende og den sagfører, han har, bor i København.

Med hensyn til muligheden for at påanke en dom siger man, at man her ligestiller soldater med civile, idet en dom ikke kan påankes, medmindre den svarer til en bødestraf på over 60 kr. Det lyder meget godt, men det ligestiller jo i virkeligheden ikke en soldat med en civil borger, for det er nu engang sådan, at 60 kr. for en soldat med 2 kr. om dagen er noget andet end for en borger i det civile liv.

Bortset fra disse ting er der imidlertid en række forhold, som ganske er forbigået i de foreslåede ændringer. Der er f. eks. — hvad der forøvrigt blev omtalt af den højtærede forsvarsminister — spørgsmålet om påtalemyndighedsorganisationen. Spørgsmålet om tiltalen og dennes omfang ligger hos de forskellige rettergangschefer, hvilket kan give og også har givet mulighed for højst forskellige afgørelser i sager af ganske samme art, alt efter hvordan de forskellige rettergangschefer er, om de er mere eller mindre sundt tænkende, og det er jo trods alt ikke sådan, at Holbergs berømte Jacob von Thyboe helt er forsvundet fra det militære liv. Det ærede medlem hr. Victor Gram nævnte erfaringerne fra mytterisagerne. Her så man, at f. eks. i Karup og Haderslev tog rettergangscheferne den stilling, at bortset fra visse, der mere eller mindre tilfældigt blev udpeget som hovedmænd, gav man de tiltalte en straf på 15 dages betinget arrest. Anderledes derimod på Bornholm, hvor rettergangschefen var den herostratisk berømte grev Trampe, som — jeg ved ikke, om det var til ære for Holbergåret — mente, at han burde bevise sin styrke og autoritet ved at dømme hele styrken efter mytteriparagraffen, d. v. s. til 4 måneders fængsel.

Medens vi taler om disciplinen — og den bruger man jo ofte som begrundelse for disse specielle militære retsregler — vil jeg gerne sige, at det, som disciplinen efter min mening først og fremmest bør bygge på, må være den naturlige autoritet og tillid, som en soldat nu engang føler

overfor en erfaren, en dygtig og en klog overordnet. Denne autoritet og den disciplin, der bygger på en sådan autoritet, er dog trods alt langt, langt stærkere end den, der skal håndhæves ved hjælp af straffe og ved hjælp af pejtersenske skældsord.

Endelig er der spørgsmålet om, hvem der overhovedet kan straffes. Det er jo et grundlag for en hvilken som helst demokratisk retsorden, at ingen straf kan idømmes uden lov og ingen forbrydelse straffes uden lov. Det må være sådan, at loven konkret siger, hvad der er strafbart, og at dommerne ved, hvad de har at dømme efter; men denne naturlige regel synes ikke at gælde for militæret. Således siger den militære straffelovs § 63:

„Den, som forsætlig eller uagtsomt undlader at efterkomme en ham efter reglement, særlig forskrift eller tjenesteforholdets natur påhvilende pligt, straffes med arrest.“

Men her må man spørge sig selv: Hvad skjuler der sig bag det mærkelige udtryk „tjenesteforholdets natur“? Det er jo en vending, hvori alting kan lægges ind, det bliver også gjort, og heri ligger en ganske betydelig fare. Det er forekommet, at en soldat efter denne § 63 er dømt for handlinger, som ifølge en anden paragraf i den militære straffelov, nemlig § 68, ikke er strafbare, f. eks. deltagelse i demonstrationer, som ikke fra nogen side er gjort utiladelige eller forbudt. Efter denne svævende § 63 har man f. eks. grebet ind i, hvilken læsning der må stå til soldaternes rådighed, hvilke hæfter der må findes omkring på kasernerne, og efter denne paragraf har man f. eks. forbudt, at det illustrerede billedhefte „Sovjetunionen“ står til rådighed for danske soldater og ligger på deres kaserner. Med formandens tilladelse vil jeg gerne citere den militære anklagemyndigheds mærkelige motivering for at forbyde dette tidsskrift, nemlig for det første en passus, som siger, at

„Sovjetmyndighederne stiller langt større krav til bygningernes styrke og stabilitet end de amerikanske.“

Dermed siger han, at dette blad indeholder uberettiget angreb på en kær allieret.

En anden motivering for at forbyde hæftet fremgår af henvisningen til en artikel i oktobernummeret for 1951 om cirkus i

[Fuglsang.]

Sovjetunionen. Denne artikel siger bl. a. følgende:

„Fra gammel tid er cirkus en yndet folkeforlystelse i Rusland. Cirkus i det førrevolutionære Rusland var, som i alle kapitalistiske lande, private foretagender, hvis ejere ikke bekymrede sig så meget om det kunstneriske, men mere appellerede til den kulturelt tilbagestående del af publikums smag og ønsker. Derfor det gamle cirkus' lave, kunstneriske niveau.“

Med så mærkelige motiveringer forbyder man soldaterne at læse dette tidsskrift, samtidig med at man ikke alene tillader så udpræget aggressive og underlødige hæfter som „Det Bedste“, men direkte stiller soldaterne propagandahæfter, som udsendes fra den amerikanske ambassade i Borgergade.

Dette er i og for sig så stærkt, at det giver betænkeligheder også indenfor militærets egen kreds. Således findes der i tidsskriftet „Vor Hær“ nr. 10 for 1952 en artikel med den betegnende overskrift „Oplysning eller censur“, hvori man netop påpeger, at det er utiltalende at gribe til den slags censurmidler, men man undskylder sig med, at det er nødvendigt, for at hæren kan bevare sin effektivitet. Jeg vil gerne bede om tilladelse til endnu et enkelt citat, som viser, hvordan disse militære indgreb, som angiveligt skal forsvare hæren imod kommunistisk infiltration, ikke alene beskæftiger sig med kommunisterne, men med langt, langt videre kredse, idet man nemlig siger:

„Under ganske samme vilkår“ — som altså kommunisterne — „og på nøjagtigt samme linie arbejder størstedelen af den radikale presse; man kan fra dette partis side fremføre lige så mange forklaringer om andre motiver, man vil: det er resultaterne, der tæller, og de er ikke til at tage fejl af.“

Jeg synes, dette burde være en advarsel også til de radikale, som tror, at de ved forskellige forklaringer kan redde sig over og tage afstand fra kommunisterne. Det, man søger at angribe i kommunisthertzens navn, er i virkeligheden ikke alene os, men alle progressive kredse.

Med disse bemærkninger vil jeg anbefale en meget grundig udvalgsbehandling af de fremsatte lovforslag.

Hans Hansen (Rørby): De to forslag om ændringer i militær straffelov og om ændringer i militær retsplejelov kan jo kort betegnes som tilsigtende en humanisering og en ajourføring i den hensigt at bringe lovene mere i overensstemmelse med den borgerlige straffelov og den almindelige retsplejelov. Udfra de erfaringer, man har indhøstet gennem praksis, prøver man her at ajourføre disse to love, og det kan der vist ikke rejses nogen berettiget indvending imod. Vi fra vor side har i hvert fald ikke særlige bemærkninger at gøre i så henseende. Det drejer sig om så mange og så omfattende ændringer, at man ved en første behandling, som jo skal være mere principiel, dårligt kan tage stilling til disse mange enkeltheder; de egner sig bedre til gennemgang i et udvalg.

Det tredje lovforslag, om talsmænd og klageadgang for menige af det militære personel, sigter derimod på en demokratisering af hæren. Det har været et udtalt ønske fra alle sider, at man skulle prøve en sådan demokratisering i højere grad, end sket er, men jeg tror, at det i virkeligheden er et lidt farligt gebet, man efterhånden er kommet ind på i så henseende. Jeg har i de senere år været med på en del udvalgsbesøg på forskellige kaserner her i landet og har herunder haft lejlighed til at tale med befalingsmændene om hele dette spørgsmål, der melder sig med større styrke, efterhånden som man koncentrerer så mange mennesker på bestemte steder, og ikke mindst fordi forskellige begivenheder, både den før omtalte Pejtersensag, en uheldig episode i Næstved og mange andre ting, i virkeligheden har gjort befalingsmændene ængstelige — de er bange for den kritik, der kommer, og med rette.

Forudsætningen for en hær, i hvert fald en tvangsudskrevet hær, er imidlertid en vis disciplin, og hvis man svækker denne disciplin i væsentlig grad, kan man risikere, at det hele går i fisk. Det er ikke let for befalingsmændene i en tvangsudskrevet hær at demokratisere og samtidig at være herre over de forskellige situationer, der kan opstå, hvor så mange mennesker er samlet under en vis tvang. Derfor er der, selvom jeg ligesom andre ordførere anerkender, at man gør et forsøg på at demokratisere, efter min opfattelse en anden

[Hans Hansen (Rorby).]

side af sagen, og det er den, om det er muligt at gøre det. Jeg tror ikke, at man kan undgå indenfor en tvangsudskrevet hær at have en ret streng disciplin, og jeg tror, der er stor fare for, at det hele, hvis man svækker den, så vil gå i fisk. Forudsætningen for en demokratisering af hæren er derfor i virkeligheden ikke tilstede under den tvang, som hæren er bygget op på, og jeg vil gerne her gøre opmærksom på, at det, vi mangler i dag, er realisationen af retsforbundets forslag om at sprede styrkerne og afskaffe den tvungne værnepligt. Jeg tror heller ikke, at man i det lange løb kan opretholde systemet med de store koncentrationer; det er dødsensfarligt, hvis der sker en katastrofe. Jeg mener derfor, at man, hvis hæren skal demokratiseres og humaniseres, må gå bort fra tvangssystemet og gå ind for en ordning, hvorefter det er alment menneskeligt at melde sig som forsvarer for sit fædreland, for at sige det lidt højtideligt. Jeg tror ikke på, at man er i stand til at ændre ret meget af det, man har i øjeblikket, fordi det er så dødsensnødvendigt at opretholde disciplinen. Men hvis man afskaffer den tvungne værnepligt, og hvis man lønner soldaterne, således at alle de understøttelser, man har at slæbe rundt med nu, blev afskaffet, og således at de var almindelige medborgere i vort samfund, kunne demokratisering og humanisering praktiseres på en helt anden måde end nu.

Alligevel vil vi naturligvis hilse den højtærede forsvarsministers forsøg med tilfredshed og give hans forslag vor støtte, men jeg vil ikke undlade at gøre opmærksom på, at forudsætningerne for at realisere det mangler. Disse forudsætninger kan man ikke få uden at gå ind på en almindelig medmenneskelig betragtning af de soldater, der er indkaldt, og gøre dem til virkelige medborgere; så kan man praktisere disse almindelige humanitære og demokratiske foranstaltninger, som vi fra vor side naturligvis vil støtte, men som vi alligevel

har en vis skepsis overfor. Man kan ikke gøre det til bunds, man kan ikke komme ret langt med demokratisering, når man ikke har grundlaget i orden.

Forsvarsministeren (Rasmus Hansen): Jeg takker de ærede ordførere for den villige modtagelse af de tre lovforslag, som er til behandling, og jeg forstår, det er hensigten, når forhandlingen her er bragt til afslutning, da at foreslå nedsættelse af et udvalg. Der kan der så blive lejlighed til at diskutere en række af de synspunkter, som er ført frem under forhandlingen i dag, og jeg skal derfor kun gøre nogle få bemærkninger nu.

Det ærede medlem hr. Thestrup var inde på spørgsmålet om den lønafkortning, som er omtalt i betænkningen fra det nedsatte sagkyndige udvalg. Jeg er ikke så begejstret for en lønafkortning som udvalget, jeg har alvorlige betænkeligheder ved at gøre lønafkortning til et led i straffesystemet. Det er jo rigtigt, at man har en sådan ordning i Sverige, men den praktiseres ikke på den måde, som udvalget har tænkt sig den gennemført her i landet. I Sverige er lønafkortningen et led i et straffesystem, som omfatter ikke alene militæret, men også den civile befolkning. Jeg frygter for, at skulle man indføre lønafkortning som et led i straffesystemet, ville det for det første komme til at virke overfor de værnepligtige på en måde, som befolkningen og de værnepligtige selv næppe vil finde helt rimelig — det er den ene side af sagen. Den anden side af sagen er, at skal man indføre lønafkortning overfor de tjenestemænd, som findes indenfor forsvaret, vil de blive stillet anderledes end andre tjenestemænd, og jeg er ikke så sikker på, at det ærede medlem hr. Thestrup, hvis vi i udvalget kommer til at diskutere problemet, vil være uenig med mig i, at der er mange grunde, som kan føre til, at man er betænkelig ved at følge udvalgets tankegang om at gøre lønafkortning til et led i straffesystemet.

Det ærede medlem hr. Carsten Raft var

[Forsvarsministeren.]

inde på den tanke, at det ville være nyttigt, hvis det udvalg, som bliver nedsat, fik lejlighed til at aflægge besøg på et par tjenestesteder. Jeg vil gerne sige her i dag, at forsåvidt det måtte vise sig at være et almindeligt ønske i udvalget, tror jeg ikke, der kan være noget til hinder for at foretage sådanne undersøgelser.

Jeg skal dernæst gøre nogle bemærkninger til det ærede medlem hr. Skytte, som udover de spøgefulde betragtninger vedrørende tonen i hæren og henvisning til Klaus Berntsens cirkulære var inde på spørgsmålet om ret til læsning under afsoning af vagtarrest. Jeg forstår det ærede medlem således, at han gerne ønskede bestemmelsen herom mildnet. Det ærede medlem havde ikke noget imod, at de, der afsoner vagtarrest, bliver frataget adgang til ekstraforplejning, men det ærede medlem var betænkelig ved at begrænse adgangen til læsning. Heroverfor vil jeg gerne gøre opmærksom på, at begrundelsen for de foreslåede skærper jo er den, at straffen under hensyn til de rammer, vi nu gennemfører, må gøres mere følelig, så at afsonerne ikke med en vis ret kan betragte et ophold i vagtarresten som en art ferie, hvorved de fritages for anstrengende geleddetjeneste. I så fald ville vagtarresten komme til at virke fuldstændig mod sin hensigt. Kunne man få en række dage i spjældet, hvor man havde lejlighed til læsning i det omfang, man følte trang til — man ville eventuelt føle trang til at læse Morten Korch — kunne vi måske få flere strafafsonere, end rimeligt er. Jeg forstår, at det ærede medlem hr. Skytte var lidt spøgefuld, idet det vel ikke var hans tanke, at det skulle gå sådan.

Det ærede medlem hr. Skytte gjorde også nogle bemærkninger om betegnelserne „overmand“ og „undermand“ og de betegnelser, der i stedet er anvendt i det foreliggende lovforslag, nemlig „foranstående“ og „efterstående“. Ja, det er rigtigt, at vi har sagt i bemærkningerne, at udtrykkene „foranstående“ og „efterstående“ er redaktionelle ændringer, men det ærede medlem er vel ikke i tvivl om, at der ligger noget principielt bag denne ændring. Der ligger det bagved, at der i store dele af befolkningen og

ikke mindst blandt de værnepligtige føles uvilje overfor betegnelserne „overmand“ og „undermand“. Det er udtryk, som kunne være naturlige, eller jeg vil hellere sige acceptable, i en svunden tid, da de værnepligtige ikke var frie borgere, der indkaldtes til indenfor forsvaret i det tidsrum, som var fastsat af lovgivningsmagten, at gøres deres borgerpligt overfor deres land. Disse betegnelser, „overmand“ og „undermand“, har, jeg synes med rette, irriteret mange mennesker, og derfor har jeg ønsket ved denne lejlighed at komme væk fra dem. Vi har i ministeriet spekuleret på, hvilke ord vi skulle sætte i stedet. Jeg vil ikke påstå, at vi har været heldige, og at jeg er lykkelig ved at skulle ombytte udtrykkene „overmand“ og „undermand“ netop med „foranstående“ og „efterstående“, men indenfor den tidsfrist, vi havde til rådighed, har vi ikke kunnet finde på noget bedre. Hvis det ærede medlem hr. Skytte under udvalgsarbejdet vil yde bidrag til at finde bedre betegnelser, kan han være sikker på, at i hvert fald jeg vil være ham meget taknemlig.

Der har under forhandlingen i dag været anstillet nogle betragtninger om de disciplinære straffe og fremsat en beklagelse af, at der ikke var taget stilling dertil i de fremsatte forslag. Jeg har jo givet forklaring på, hvorfor der endnu ikke er taget stilling dertil. Den forhandling, der var påbegyndt indenfor det i 1949 nedsatte udvalg, var ikke ført så langt frem, så udvalget har været i stand til at fremsætte forslag om løsningen af det vanskelige problem. Derfor har jeg ment, at det både af denne grund og af andre grunde var hensigtsmæssigt, før forslag blev fremsat, at få spørgsmålet færdigbehandlet i det udvalg, jeg har nedsat fornylig, og hvor nogle af landets betydeligste jurister får sæde sammen med værnsscheferne. Jeg håber, at dette udvalg vil arbejde meget hurtigt, så at vi engang vil løbet af folketingsåret 1954—55 vil være i stand til at fremsætte forslag både vedrørende dette spørgsmål og vedrørende de militære rettergangscheferes beføjelser.

Det ærede medlem hr. Fuglsang stillede mig det spørgsmål, om den formulering, der er anvendt i det fremsatte forslag, betyder, at vi følger ungdomskommissionen og be-

[Forsvarsministeren.]

vilger fri proces til de værnepligtige. Nej, det gør vi ikke, således kan den foreslåede bestemmelse ikke forstås, men formuleringen af forslaget betyder, at dommeren, når han skønner det rimeligt, kan ophæve sagsomkostningerne.

Det ærede medlem hr. Fuglsang fandt også anledning til forargelse over censuren indenfor militæret. Jeg ved ikke, om de oplysninger, der blev meddelt herom af det ærede medlem hr. Fuglsang, kan stå for en nærmere prøvelse — jeg hører dem for første gang i dag — men når det ærede medlem nu er forarget over censuren indenfor militæret, så betragter jeg som så mange andre medlemmer her i denne sal denne forargelse med en naturlig hensyntagen til kommunisternes principielle stilling til censur, også når kommunistisk censur kalder på smilet.

Det ærede medlem hr. Hans Hansen (Rørby) talte for retsforbundets standpunkt med hensyn til afskaffelse af den tvungne værnepligt. Det spørgsmål har vi jo diskuteret ved tidligere lejligheder i folketinget, og jeg skal give afkald på ved denne lejlighed at gå ind i en ny debat herom.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Victor Gram: Jeg tillader mig at foreslå, at de tre lovforslag henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Udvalget angående forslag til lov om ændring i lov om motorkøretøjer [angående motorkøretøjers lygteføring] har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 23. marts kl. 14 med følgende dagsorden:

- 1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*
Forslag til lov om „Ungdommens uddannelsesfond“s forvaltning og virksomhed. (Ændring af lov nr. 217 af 7. juni 1952)
og
forslag til lov om vederlagsfri undervisning m. v. i de offentlige højere almen-skoler.
- 2) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*
Forslag til lov om ændring i lov om afgift af arv og gave.
- 3) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*
Forslag til lov om ændringer i lov nr. 131 af 17. april 1916 om lodsvæsenet med senere ændringer.
- 4) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*
Forslag til lov om ændringer i militær straffelov,
forslag til lov om ændringer i militær retsplejelov
og
forslag til lov om talsmænd og klageadgang for menige af det militære personel.
- 5) *Tredie behandling af:*
Forslag til lov om nedlæggelse af statsbanestrækningen fra Farum til Slangerup.
- 6) *Tredie behandling af:*
Forslag til lov om forlængelse af midlertidig lov nr. 193 af 12. april 1949 om ændring i lov om apotekerafgift og tilskud fra apotekerfonden.
- 7) *Tredie behandling af:*
Forslag til lov om forlængelse af midlertidig lov nr. 119 af 23. marts 1948 om ændringer i kapitel VI i lov nr. 107 af 31. marts 1932 om apotekervæsenet. (Pensioner til apotekere og apoteksmedhjælpere samt deres enker).

8) *Tredie behandling af:*

Forslag til lov om støtte til nybygning af fiskerfartøjer m. v.

9) *Tredie behandling af:*

Forslag til lov om udlån til afsætningsvirksomheder m. v. indenfor fiskerierhvervet.

10) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om forlængelse af lov nr. 55 af 29. februar 1952 om ændring i lov om motorkøretøjer m. v. [traktorloven].

11) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om tillæg til lov om opførelse af arbejderboliger på landet. (Vedr. maksimumsbeløb for byggelån m. m.).

12) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov nr. 215 af 12. april 1949 om bekæmpelse af smitsomme sygdomme hos bier og om foranstaltninger til biavlens fremme.

13) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om beskyttelse af bier mod giftige plantebeskyttelsesmidler.

14) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om offentlig forsyrg med flere love (vedrørende kommunehjælpens retsvirkninger).

Formanden meddelte sluttelig planen for tingets øvrige møder i den følgende uge.

Mødet hævet kl. 15³⁰.

80. møde.

Tirsdag den 23. marts kl. 14.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om ændring og forlængelse af lov nr. 210 af 23. april 1949 om regulering af bymæssige bebyggelser har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Folketingsmand Aksel Møller har meddelt mig, at han ønsker til landbrugsministeren at stille følgende spørgsmål:

Vil landbrugsministeren i henhold til forretningsordenens § 19 give tinget en redegørelse for den stedfundne regulering af flæskeeksporten?

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om „Ungdommens uddannelsesfond“s forvaltning og virksomhed. (Ændring af lov nr. 217 af 7. juni 1952) og forslag til lov om vederlagsfri undervisning m. v. i de offentlige højere almenskoler.

Valgt blev: *Per Hækkerup, Kaj Andresen, Victor Gram, Horn, Hougaard, Peter Jørgensen, M. Larsen, Lars M. Olsen, Henry Christensen, Givskov Christensen, Heick, Kr. Juul, Krogh, Karl Olsen, Hvidberg, Ninn-Hansen og Jørgen Jørgensen (Lejre).*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændringer i lov om afgift af arv og gave.

Valgt blev: *Kai Jensen, Holger Eriksen, Ove Hansen, Per Hækkerup, Hans Knudsen, Johs. E. Larsen, M. Larsen, Edel Saunte, Henry Christensen, Jørgen Gram, Heilesen, Thorkil Kristensen, Lorentzen, Rasting, Ole Bjørn Kraft, Tesdorpf og Axel Sørensen.*